

Turvallinen liikkuvuus

EPPA-hankkeen järjestämän täydennyskoulutuksen *Ohjaus eri oppimisympäristöissä* yksi sisältökokonaisuus oli Kansainväliset oppimisympäristöt. Osallistuin siihen kouluttajana ja aiheeni oli turvallisuus opiskelijan kansainvälisessä liikkuvuudessa. Aihe herätti kuulijoissa runsaasti keskustelua. Tässä artikkelissa kuvaan turvallista liikkuvuutta toisen asteen ammatillisen koulutuksen näkökulmasta.

Kansainvälisyys alkaa olla arkipäivää ammatillisissa oppilaitoksissa. Yhä useampi opiskelija osallistuu työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ulkomailla – useimmat Euroopassa, mutta osa myös muualla maailmassa. Työpaikalla järjestettävä koulutus ulkomailla on useiden nuorten kohdalla ensimmäinen ”omin päin” tehty ulkomaan matka, joka jännittää ja pelottaa. Oppilaitoksen tehtävä on rohkaista nuoria liikkuvuuteen ja samalla järjestää heille turvallinen ja antoisa kokemus matkasta.

Työturvallisuuslain (L 738/2002, §8) mukaan työnantajalla on velvollisuus huolehtia työntekijöistään ja tämän huolenpitovelvoitteen voidaan ajatella koskevan myös opiskelijoitamme. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevan katsotaan kuuluvan oppilaitoksen työsuojelun piiriin käytännön työn opetuksessa. Työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa (koulutussopimus) opiskelija rinnastetaan vuokratyöläiseksi. Tämä tarkoittaa, että työsuojeluvastuu jakautuu oppilaitokselle ja työnantajalle yhdessä. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelija on työnantajan työsuojelun piirissä. Laki ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017 §80) sanoo, että opiskelijalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Joka tapauksessa oppilaitoksella on vähintäänkin moraalinen ja eettinen velvollisuus huolehtia oman opiskelijansa turvallisuudesta. Vaikka ulkomaille lähtevä opiskelija olisi täysi-ikäinen tai jos alaikäinen opiskelija on saanut vanhemmiltaan luvan matkustaa, ei se poista oppilaitoksen velvollisuutta huolehtia opiskelijansa turvallisuudesta. Käytännössä opettajan tai ohjaajan on mahdotonta olla ulkomaan jaksolla mukana varmistamassa opiskelijan turvallisuutta – tämän vuoksi opiskelijalle annettavan opastuksen ja ohjauksen tulisi olla mahdollisimman kattavaa.

Kv-liikkuvuuden ajalle oppilaitos määrittelee opiskelijan ohjausvastuun. Ohjauksessa ovat mukana omaohjaaja kotimaassa, sovittu ohjaaja yhteistyöoppilaitoksessa, työnantaja sekä mahdollisesti muita ohjaajia tai opettajia. Opiskelijan kanssa on syytä sopia etukäteen yhteydenpito – millä välineillä yhteydenpito hoidetaan ja milloin. Kannattaa sopia esimerkiksi joka viikolle tietty aika, jolloin yhteyttä otetaan ja lisäksi

vara-aika, mikäli yhteydenotto ei kyseisenä aikana onnistu. Lisäksi sovitaan etukäteen toimenpiteet, mikäli yhteyttä opiskelijaan ei saada.

Matkustuskohteessa tai matkalla voi tapahtua (todennäköisesti ei tapahdu mitään!) käytännöllisesti katsoen lähes mitä tahansa; eksyminen, myöhästyminen, sairastuminen, auto-onnettomuus, työtapaturma, ryöstö, varkaus, passin/lompakon/kännykän hukkaaminen, rankkasade, hirmumyrsky, tulva, maanvyörymä, pahoinpitely, raiskaus, mielenosoitus, mellakka tai vaikkapa terrori-isku. Kaikkeen ei pysty varautumaan etukäteen, mutta opiskelija tulisi valmentaa siihen, että hän pystyy toimimaan missä tahansa tilanteessa. Toiminta voi yksinkertaisuudessaan olla se, että opiskelija ottaa yhteyttä ohjaajaansa ja kysyy miten toimia. Aina ei kaikkea tarvitse osata tai tietää itse, kunhan on tuttu ja turvallinen aikuinen, jolta voi kysyä neuvoa.

Vakuutusturva on hyvä varmistaa ennen lähtöä ja opiskelijaa tulee neuvoa tarvittavien lisävakuutusten ottamiseen. Täytyy kuitenkin huomioida se, että vakuutus itsessään ei takaa turvallisuutta. Toinen huomioitava seikka on, että vakuutus ei voi korvata kaikkea – esimerkiksi terveyttä ja henkeä. Vakuutusturva tulee kuitenkin olla kattava sairastumisen tai onnettomuuksien varalle ja ne yleensä kuuluvatkin oppilaitoksen tarjoamaan vakuutusturvaan. Opiskelijalle tulee huolehtia vakuutustodistus mukaan myös paperisena. Jossain maassa – varsinkin Euroopan ulkopuolella – voi olla käytäntö, että sairaalaan ei pääse hoitoon ilman vakuutustodistusta tai mahdollinen hoito veloitetaan etukäteen. Eurooppaan matkustettaessa eurooppalainen sairaanhoitokortti voi olla tarpeen (KELA 2020).

Levottomuudet, terrori-iskut ja erilaiset luonnonmullistukset alkavat olla arkipäivää lähes kaikkialla maailmassa. Ulkoministeriön matkustustiedotteet (UM 2020a) on syytä tutkia ennen matkalle lähtöä. Mikäli kyseiseen maahan matkustamista ei suositella, on sinne matkustamista vältettävä. Usein tiedotusvälineistä saa myös ajankohtaista tietoa matkakohteesta. Suuretkaan mielenosoitukset ja mellakat eivät välttämättä vaikuta ulkoministeriön matkustustiedotteisiin, mutta siitä huolimatta matkustamista kannattaa harkita tarkoin, mikäli matkakohteessa on levottomuuksia. Joka tapauksessa suositeltavaa on, että jokainen ulkomaille lähtijä tekisi matkustusilmoituksen ulkoministeriön sivuilla ennen lähtöään (UM 2020a).

Rokotusten, ruokamyrkytysten, lääkkeiden, passin katoamisen ja niin edelleen varalta on lukuisia ohjeita internetissä (ks. THL 2020. Matkailijan rokotukset; Ruokavirasto 2020. Matkalla; UM 2020b. Passin katoaminen ulkomailla; Kanta.fi 2020. Lääkkeet ja reseptit mukaan ulkomaille). Ulkomaille lähtöön valmistautuvan opiskelijan ennakkotehtäviin voi sisällyttää näiden ohjeiden etsimisen kohteen kulttuuriin tutustumisen lisäksi. Opiskelijalle tulee aina painottaa sitä, että kohdemaassa toimitaan sen maan lakien ja tapojen mukaisesti – maassa maan tavalla. Työsuojelun kohdalla tulee kuitenkin huomata, että työ pitää pystyä tekemään vähintään yhtä turvallisesti kuin kotimaassa. Tämä tarkoittaa sitä, että jos kohdemaassa on lievemät työsuojelumääräykset, niin opiskelija noudattaa Suomen vastaavia. Joka tapauksessa kohdemaan tavat kannattaa huomioida kaikessa toiminnassa esimerkiksi vaikkapa pukeutumisessa. Tutustumalla maan tapoihin ja kulttuuriin ulkomaan reissusta saakin kaikkein eniten irti.

Turvallisuussuunnittelu lähtee siitä, että mietitään, mitä kaikkea voi sattua. Suunnittelu tulee kuitenkin tehdä taiten, ettei opiskelija pelästy ja peruuta kv-liikkuvuutta kokonaan. Turvallisuussuunnitteluun kannattaa ottaa myös alaikäisen opiskelijan huoltajat mukaan. Kaikista varotoimista ja pahimmista skenaarioista huolimatta suurin osa kv-liikkuvuuksista onnistuu lähes kommelluksitta ja turvallisesti ollen upeita kokemuksia opiskelijalle. Valmistautuminen pahimpaan antaa kuitenkin pohjaa toimintakyvylle, JOS...

LÄHTEET

- Kansaneläkelaitos 2020. KELA. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.kela.fi/eurooppalainen-sairaanhoitokortti>.
- Kanta.fi 2020. Lääkkeet ja reseptit ulkomaille. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.kanta.fi/ulkomailla>.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017. L 531/2017. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>.
- Martikainen, S. & Ranta, T. 2019. Turvallisesti ulkomaille – opiskelijan opas.
- Ruokavirasto 2020. Matkalla. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.ruokavirasto.fi/henkiloasiakkaat/tietoa-elintarvikkeista/elintarvikkeiden-turvallisen-kayton-ohjeet/ruokamyrkytykset/matkalla/>.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. THL. Matkailijan rokotukset. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/tietoa-rokotuksista/matkailijan-rokotukset>.
- Työturvallisuuslaki 2002. L 738/2002. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>.
- Ulkoministeriö 2020a. UM. Matkustusilmoitus. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://um.fi/matkustusilmoitus>.
- Ulkoministeriö 2020b. <https://um.fi/passin-katoaminen-ulkomailla>.